
Lingvistiski analītiskā pieeja akadēmiskajā apmācībā

Linguistic-Analytical Approach in Academic Training

Jānis Nameisis Vējš, Dr. habil. phil. (Latvija)

Rakstā aplūkots specifisks augstākās izglītības didaktikas jautājums, kas cieši saistīts ar studentu vispārējās intelektuālās attīstības veicināšanu. Docējot teoloģijas vēstures un filozofijas priekšmetus Latvijas Kristīgajā akadēmijā, nācies saskarties ar vienpusēju izpratni par domāšanas un valodas savstarpējo saistību. Autors pievēršas vienam no modernās kognitācijas virzieniem – lingvistiski analītiskajai filozofijai un parāda, kā ar šīs domāšanas paradigmas palīdzību iespējams sekmēt studentu atraisītību akadēmisko nodarbību gaitā. Galvenās didaktiskās metodes – *viva vox* (dzīvās balss) izmantošana palīdz studentiem argumentēti formulēt un izklāstīt savu personīgo viedokli, kā arī ieklausīties diskusijas partneru spriedumos. Rakstā izklāstīti šādas pieejas metodoloģiskie pamati, it īpaši adekvāts nošķirums starp subjektivitātes un objektivitātes jēdzieniem.

Atslēgas jēdzieni: augstākās izglītības didaktika, analītiskā filozofija, lingvistiskā analīze

Vēlos aplūkot kādu augstākās izglītības didaktikas jautājumu un dalīties atziņās, kas izveidojušās apmācības procesa gaitā, strādājot Latvijas Kristīgajā akadēmijā vairāk nekā desmit gadu garumā. Šajā laikā esmu docējis teoloģijas vēstures un filozofijas (ieskaitot ētikas) rakstura mācību priekšmetus profesionālās, bakalaura un maģistra līmeņa programmās. Esmu saskāries gan ar tikko kā vidusskolu beigušiem jauniešiem, par kuriem vajadzētu sacīt, ka viņi ir apguvuši moderno humanitāro zinātņu pamatus, kā arī ar vidējā gada gājuma censoņiem neklātienē un tālākizglītības studijās, kuru izglītība iegūta citos apstākļos. Manis docētie kursi sastāda daļu no vispārīzglītojošo kursu kopuma un ir virzīti gan uz noteikta zināšanu apjoma apguvi, gan – lielākā mērā – uz studentu vispārējā intelektuālā līmeņa attīstīšanu. Faktoloģiskās zināšanas vien pašas par sevi nespēj veidot studentus par personībām, par kristīgās inteligences pārstāvjiem. Galvenais ir iemācīt iegūtās zināšanas likt lietā tā, lai Akadēmijas absolventi kļūtu par erudītiem un radošiem savu profesionālo pienākumu veicējiem. Šie pienākumi, atbilstoši Kristīgās akadēmijas specifikai, ir saistīti ar kristīgās vērtībās balstītu sociālo darbu šī jēdziena visplašākajā un viskrāšņākajā nozīmē. Šāds darbs prasa atbilstošu īpašību kopumu, ko raksturo empātija, uzpurēšanās, pazemība, sava tuvākā mīlestība un citas personības kvalitātes, kas iegūstamas kristīgās izglītošanās un pašizglītošanās ceļā. Tajā pašā laikā tas prasa arī noteiktas prasmes un spējas veikt savus profesionālos

pienākumus atbilstošā intelektuālas kvalitātes līmenī. Augstāko izglītību ieguvušiem speciālistiem jāprot analizēt nestandarta situācijas, jāspēj argumentēti, skaidri un pārliecinoši paust savu viedokli, meklēt un atrast optimālos risinājumus.

Sašaurinot aplūkojamās problemātikas spektru, pievērsīšos jautājumiem, kas saistīti ar noteikta veida domāšanas iemaņu izkopšanu manis docējamo priekšmetuursos. Vispār jāsaaka, ka gadsimtu gaitā tādi akadēmiskie priekšmeti kā filozofija un teoloģija – neatkarīgi no to savstarpējās hierarhēšanas (vai nu nodēvējot filozofiju par teoloģijas kalponi, vai ieceļot filozofiju zinātņu rangā) bijuši efektīvi teorētiskās un abstraktās domāšanas izkopšanas līdzekļi. Tāpēc principā jebkura no modernās filozofiskās domāšanas paradigmām var kalpot aprādītājam nolūkam; taču patlaban pievērsīšos vienai no modernās kognitācijas formām, kas, manuprāt, īpaši piemērota šī uzdevuma veikšanai. Runa būs par tā saucamo analītiskās filozofijas novirzienu, it īpaši par vienu šī novirziena paveidu – lingvistiski analītisko filozofiju.

Lingvistiski analītiskā pieeja domāšanas attīstībai saistāma ne tikai ar attiecīga satura izklāstīšanu lekciju veidā, bet arī ar šīs filozofijas atziņu pielietošanu plašākā akadēmiskās darbības spektrā – semināru un kolokviju vadīšanā, kontrolrabu un eksaminācijas norišu organizēšanā u. tml. Šīs pieejas būtība izriet no tiem akcentiem, kas ietverti jau attiecīgā filozofijas virziena nosaukumā, kurā specifiski akcentētas domāšanas un valodas ciešās kopsakarības.

Lingvistiskās analīzes kā atsevišķa modernās filozofijas novirziena ceļš nav visai garš. Aizsākusies 19. gs. beigu posmā, tā faktiski piedzīvojusi uzplaukumu un iemantojusi atzinību tikai divdesmitā gadsimta otrajā pusē – sākot no sešdesmitajiem, septiņdesmitajiem gadiem līdz mūsu dienām. Tās ģeokultūras izplatības areāls ir galvenokārt angļiski runājošās zemes, tāpēc to dažkārt mēdz dēvēt arī par angļu amerikāņu, dažkārt par pragmatisko filozofiju vai kā citādi. Analītiskās domāšanas redzamākie pārstāvji ir Latvijas filozofiskajā kultūrā nepietiekami aktualizētie Gotlobs Frēge, Džordžs Mūrs, Ludvigs Vitgenšteins (varbūt Latvijas intelektuālajā diskursā vispazīstamākais), Jesaja Berlins (Rīgā dzimušais pasaules klases domātājs), Alfrēds Aijers, Airisa Mērdoka un daudzi citi¹.

Analītiskā paradigma atšķiras no citām filozofiskām “skolām” tādējādi, ka, sākot jau no Frēges, tā piedāvājusi visai oriģinālu un sākotnēji neierastu domāšanas un valodas savstarpējo attiecību uzstādījumu. Domāšana un valoda. Valoda un domāšana. Varētu likties, kas tad te ir nesaprotams un ko jaunu un neparastu šajā jautājumā vispār ir iespējams pateikt? Te jāmin, ka savas domas mēs paužam valodā. Vispirms izdomājam kaut ko un tad ar valodas palīdzību darām to zināmu citiem. Un tad citi cilvēki zina mūsu domas. Un, ja gribam uzzināt citu cilvēku domas, tad pajautājam viņiem, un viņi mums tās pasaka. Pavisam vienkārši. Ievērosim, ka šajos priekšstatos domāšanai atvēlēta dominējošā vieta, tā ir primāra attiecībā pret valodu. Rodas iespaids, ka domāšanā mēs tveram lietu “būtību”, ka valoda ir tikai šīs būtības “forma”, ka valoda ir pasīvs domāšanas spoguļattēls. Un pat tad, kad šis attēls nav visai skaidrs (kā tas diemžēl visai bieži gadās), mēs aizbildināmies ar valodas nepilnībām, radām mānīgu priekšstatu (mānīgu ne tikai citiem, bet arī sev) par to, ka valoda nav spējīga pacelties līdz mūsu domāšanas rafinētajiem augstumiem.

Uzdriekstēšos apgalvot, ka droši vien jebkurš skolotājs vai augstskolas pasniedzējs ir saskāries ar situāciju, kad skolēna vai studenta nepilnvērtīgas atbildes sakarā nācies uzklaut taisnošanos par to, ka “...es visu zinu, es visu saprotu, man viss ir skaidrs...” utt., tikai kādu nepārvaramu apstākļu dēļ (uztraukuma, pārmācīšanās vai tamlīdzīgu)

neesmu spējīgs savas domas izklāstīt atbilstoši pasniedzēja piekaskājām prasībām. Citiem vārdiem, lietojot pazīstamo latviešu sakāmvārdu – kad “iekšā ir, bet ārā nenāk”.

Diemžēl šādai situācijai nav tikai psiholoģiska iedaba, tā neliecina tikai par atsevišķu studentu – teiksim tā – bezkaunību cenšoties “izdiņģēt” no pasniedzēja augstāku (vai vispār pozitīvu) vērtējumu. Tā faktiski ir didaktiska “kaite”, kas raksturīga tādai izglītošanas sistēmai, kurā nepietiekama vērība veltīta valodas un domāšanas savstarpējās saistības adekvātai izpratnei un līdz ar to arī augstvērtīgai saskarsmes kultūras, retorikas izkopšanai.

Metodoloģiskā ziņā, kā jau sacīts, šādas nostādnes izriet no domāšanas lomas absolutizēšanas un valodas statusa nepamatotas pazemināšanas tendencēm, kas raksturīgas ne vien iepriekš minētajai ikdienišķajai izpratnei, bet ieņēmumi ievērojamu vietu arī eiropeskās teorētiskās domāšanas tradīcijā. (Gandrīz gribas sacīt: diemžēl ieņēmumi..., kaut gan šāds apgalvojums varētu liecināt par profesionālu aroganci. Tāpēc vien aprādīšu, ka arī valodas adekvātai izpratnei ir cienjami priekšteči filozofijas vēsturē).

Ideju vēstures griezumā pieņemts uzskatīt, ka domāšanas absolutizācija visklasiskākajā veidā noformulēta Dž. Loka darbos, un to pieņemts dēvēt par “ideacionālo valodas teoriju” (ka vārdi apzīmē idejas). Tā pastāv līdzās un sabalsojas ar “reifikācijas teoriju” (ka vārdi apzīmē lietas). Interesanti atzīmēt, ka abu šo teoriju klasiskā kritika no lingvistiskās analīzes viedokļa rodama L. Vītgenšteina darbā *Filozofiskie pētījumi*, kur tā izvērstā sakarā ar kādu citātu no Sv. Augustīna pazīstamā darba *Atzīšanās (Confessiones)*.

Minētais Vītgenšteina darbs, kas publicēts 1953. gadā, sākas ar pagaru citējumu no *Atzīšanās*, kurā Augustīns stāsta, kā viņš (Augustīns) bērnībā apguvis valodu, vērojot pieaugušo cilvēku rīcību dažādās situācijās un klausoties viņu izrunātos vārdus. Tādējādi Augustīns aptvēris “kādam lietām šie vārdi kalpo kā zīmes, un “ielauzījies šajās zīmēs mēli”²², lietojis tās, lai izpaustu savas vēlmes. Pēc šī citējuma visa tālākā Vītgenšteina darba argumentācija veltīta šādas valodas un domāšanas sakarību (ka vārdi kalpo kā zīmes kaut kam citam) izpratnes demontāžai.

Te nu, protams, jāatzīmē, ka *Filozofiskie pētījumi* nav Augustīna mācības kritika, vēl jo mazāk tā uzskatāma kā vērtēšana pret Augustīna teoloģiskajiem uzskatiem. Faktiski Augustīna bērnības iespaidu izklāstījums viņa slavenajā autobiogrāfiskajā darbā tiek izmantots tikai un vienīgi kā arhetipisks piemērs minētajam plaši izplatītajam viedoklim jautājumā par domāšanas un valodas attiecībām.

Patlaban, tālāk neiedziļinoties lingvistiski analītiskās argumentācijas izklāstā, pievērsīšos dažām didaktiska rakstura nostādnēm, kas no tās izriet. Pirmkārt, lingvistiski analītiskajā pasniegšanas metodikā ievērojams akcents liekams uz tādu apstākļu radīšanu, lai studentus rosinātu plaši un argumentēti izteikties par mācību kursā aplūkojamajiem jautājumiem. Ir svarīgi panākt, lai studenti traktētu šos jautājumus atbilstoši savai – tieši savai – nevis no pasniedzēja puses vai kā citādi aprobētai – izpratnei un pārliecībai. Šādu nostādni, manuprāt, sevišķi svarīgi ievērot multikonfesionālā mācību iestādē, kurā maksimāli jāveicina izpratne un tolerance pret konfesionāli atšķirīgām dogmatiskām pozīcijām.

Otrkārt, lingvistiski analītiskā didaktika rekomendē veltīt īpašu uzmanību *viva vox* (dzīvās balss) pielietojumam studentu apmācībā. Ar to nav domāts tikai pasniedzēja priekšnesums, bet it īpaši studentu pašu mutvārdos noformulēts apgūstamo jautājumu

izklāsts. Šajā sakarībā gan īpaši jāatzīmē Kristīgās akadēmijas kā kompakta augstākās mācību iestādes priekšrocības, kur salīdzinoši nelielajās mācību grupās ir iespējams panākt stāvokli, kad katrs students pietiekami bieži tiek nostādīts referenta situācijā, piedaloties akadēmiskā diskusijā semināros, kolokvijos, eksāmenos, prakses darbu aizstāvēšanā un tamlīdzīgi. Šīs iespējas kontrastē ar mūsdienu augstākās izglītības masivizācijas rezultātā plaši praktizēto virtuālo kontaktēšanos starp studentu un pasniedzēju, kur atgriezeniskā saite un studentu līdzdalība izpaužas kā akadēmisku tekstu producēšana.

Es īpaši nevēlos noniecināt moderno tehnoloģiju sagādāto iespēju izmantošanu studentu zināšanu pārbaudes procesā (datorizēti kontroldarbi, testi un tamlīdzīgi), un arī Kristīgajā akadēmijā šādi paņēmieni tiek pietiekoši plaši lietoti. Taču vēlos uzsvērt, ka jauna cilvēka intelektuālajā attīstībā nekas nevar aizstāt iespēju trenēt savu domāšanu, publiski uzrunājot atbilstošas kvalifikācijas auditoriju pieredzējuša pasniedzēja vadībā.

Pieredze liecina (kaut arī stāvoklis šajā ziņā uzlabojas), ka vidusskolu beidzēji visumā nav gatavi akadēmiskai diskusijai un sava viedokļa argumentētam izklāstam. Semināru nodarbībās paiet zināms laiks, kamēr 1. kursa studenti (arī ar visumā labām dotībām apveltītie) apgūst tādas elementāras diskusijas iemaņas, kā savas uzstāšanās organizēšana atvēlētā laika limita robežās, izklāstāmās vielas tematizācija, argumentācijas koherenta (saskanīga, pēctecīga) izvērsšana, oponentojošā viedokļa uzklaustīšana, piefiksēšana, precizēšana un respektēšana u.tml.

Nemaz nerunājot par tādiem psiholoģiskās mimikrijas meistariem, kuri iemanījušies eksaminācijas atbildes sniegt īpaši palēninātā tempā un jautājošā intonācijā, provocējot pasniedzēja pacietību līdz brīdim, kamēr tas pats pārņem iniciatīvu, izklāstot aplūkojamo jautājumu un saņemot no studenta piekrītošus un izprastošus žestus.

Tomēr, lai paliek šādas banālas akadēmiskas anekdotes. Tālākajā izklāstā minēšu vēl vairākus citus lingvistiskās analīzes principus, kurus, manuprāt, būtu lietderīgi ievērot pienācīga akadēmiskā diskursa nodrošināšanai augstākajā izglītībā.

1. Subjekta/objekta nošķiruma izpratne un šīs izpratnes izpaušmes apmācībā.
2. Vārdu “nozīmes kā lietošanas” izpratne analītiskajā domāšanā un tās izmantošana jēdzienu skaidrojumos un definēšanā.
3. Implikācijas un eksplikācijas paņēmieni lietojums argumentācijas gaitā.
4. Argumentācijas koherences (saskaņotības) un nepretrunīguma principa ievērošana akadēmiskajā diskusijā, u.c. principi.

No minētajiem (un vēl citiem iespējamajiem) principiem sīkāk aplūkošu pirmo, kas saistīts ar subjektivitātes un objektivitātes izpratni un lietojumu.

Subjekta – objekta nošķirumam eiropeiskās domāšanas vēsturē, kā zināms, ir bijusi ievērojama nozīme, un tas sevišķi spilgti iezīmējies pēc Dekarta pazīstamās *cogito ergo sum* (domāju – tātad esmu) argumentācijas. Var sacīt, ka visa jauno laiku filozofija 18. un 19. gadsimta gaitā attīstījies, izvērsot šo dalījumu. Tajā pašā laikā 20. gs. modernisms, sevišķi fenomenoloģiskā refleksija, bijusi vērsta uz šādas radikālas dihotomijas pārvarēšanu, aizstājot to ar daudz niansētāku subjektivitātes izpratni. Arī analītiskā valodas filozofija gājusi – kaut citiem līdzekļiem pamatotu – līdzīgu ceļu. Rezultātā patlaban 21. gadsimta iesākuma daļā subjekta un objekta karteziāniskā norobežošana izskan kā sava veida anahronisms, kā filozofiskās domāšanas akmens laikmets. Tas pats sakāms arī par jēdzienu “subjektīvs” un “objektīvs” lietošanu dažādās diskursa

situācijās. Piemēram, pasniegšanas procesā visai bieži nākas saskarties ar joprojām noturīgo paradumu, kas sevišķi izplatīts vidējā gadagājuma studentu kontingentā, kad, izsakot kādu oriģinālāku, “drosmīgāku” atziņu par mūsdienu ētikas, politikas un citiem jautājumiem, studenti cenšas atrunāt šādu “uzdrošināšanos” kā subjektīvu un līdz ar to mazāk nozīmīgu viedokli (“tās ir manas subjektīvās domas”, “es nezinu, vai tā ir pareizi”) u.tml.

Šāda subjektivitātes pārspīlēta akcentēšana nav tikai aplami izprastas kristīgās pieticības demonstrēšana; šāds primitīvs subjektivitātes pretstatījums objektivitātei ir totalitārās sabiedrības domāšanas recidīvs, kad objektīvās patiesības pārvaldīšana bija oficiālās ideoloģijas prerogātīva, kamēr indivīds savas subjektīvās domas varēja paust vien kā mazvērtīgu aplamību.

Juceklis, kas valda terminu “subjektīvs”, “objektīvs” un to atvasinājumu (“subjektīvais faktors”, “objektīvā patiesība” u.c.) lietojumā nav reducējams tikai uz runātāja gaumi vai mentalitāti, – šāda izteiksme neliecina tikai par, piemēram, pazemību vai pašpārliecinātību. Tā ietiecas arī epistemoloģiskajā problemātikā – izpratnē par cilvēku un par viņa zināšanu dabu, par racionālo un emocionālo faktoru saspēli, par dabiskā un pārdabiskā klātbūtnes izjūtu cilvēka garīgajā satversmē.

Gribas apgalvot, ka tieši subjektivitātes un objektivitātes dekartiski radikālais nošķirums un abu galējību vienkāršota absolutizēšana visai bieži liedz kristiešiem atrast savu intelektuālo potenciālu, liedz meklēt un atrast pietiekami sabalansētu prāta (racionalitātes) un reliģiskās pārliecības (ticības) modeli. Tādu modeli, kas sakņotos modernā cilvēka pasaules izjūtā un tanī pat laikā arī atbilstu Sv. Anselma pazīstamajam uzstādījumam “ticu, lai saprastu, saprotu, lai ticētu”. Šīs viduslaiku – ticības laikmeta – nostādnes pamatā bija priekšstats par cilvēku kā par būtni, kurā dabiskā un pārdabiskā, racionalitātes un mistiskās pieredzes elementi savijušies vienā veselumā. Priekšstats par cilvēku kā būtni, kas atkritusi no Dieva tēla un līdzības. Šī iemesla dēļ mūsu izziņas process ir pretrunīgs, mūsu zināšanas par pasauli, par sevi, par Dievu nekad nevar būt pilnīgas, nevar būt objektīvas, kaut kādā neapstrīdamas pabeigtības nozīmē. Tomēr tās nekad nav arī pilnīgi subjektīvas, respektīvi – solipsiskas, indivīdam vienam pašam pilnīgi un neapstrīdami piederošas. Zināšanas vienmēr ir diskursīvas, komunikatīvi pastarpinātas, valodai kā trešajai sfērai (G. Frēge) darbojoties subjektivitātes un objektivitātes robežjoslā. Mūsu – nepilnīgo zināšanu nesēju statusu trāpīgi raksturojis apustulis Pāvils 1. vēstulē korintiešiem: “Mēs tagad redzam mīklaini kā spogulī, bet tad vaigu vaigā; tagad es atzīstu tikai pa daļai, bet tad atzīšu pilnīgi, kā es pats esmu atzīts.” (1. Kor. 13:12)

Vēlos pievērst uzmanību tam, ka šajā Rakstu vietā jēdziens, kas latviskots ar vārdu “atzīt”, oriģinālajā grieķu tekstā nepārprotami saistīts ar zināšanām, izziņu.

“Tagad – mīklaini kā spogulī” un “tad – vaigu vaigā”. Šis pretnostādījums raksturo cilvēka zināšanu pretrunīgo iedabu. Tieksmi pēc pilnības un principiālo nespēju to panākt savā pašreizējā stāvoklī. Šāda nostādne aicina ierobežot prāta pretenzijas uz absolūtām, objektīvām zināšanām (tā ir prāta prasība), taču neliedz savu individuālo, subjektīvo izpratni samērot un saskaņot ar citu cilvēku viedokļiem. Arī tā ir prāta prasība, kuru prāts var realizēt tikai ar valodas palīdzību.

Šādos apsvērumos balstītu objektivitātes un subjektivitātes sabalansēšanu, kas pilnībā saskan ar kristīgo holistisko antropoloģiju (par gara, dvēseles un miesas vienotību – 1. Tes. 5:23), piedāvā analītiskās filozofijas mūsdienīgie risinājumi. Veicot nelielu ekskursu analītiskās domāšanas evolūcijā pēdējā pusgadsimta ietvaros, atgādināšu, ka

savā laikā par vienu no reprezentatīvākajiem šī virziena darbiem tika uzskatīta A. Aijera grāmata *Valoda, patiesība un loģika (Language, Truth and Logic)*, kas iznākusi 30. gados un kalpojusi kā standarta mācību grāmata angļiski runājošo zemju vairāku paaudžu universitāšu studentiem. Šis darbs pārstāv analītiskās filozofijas loģiskā pozitīvisma novirzienu un allaž ticis uzskatīts par tipisku scientisma un a-reliģiozitātes paraugu. Īsāk sakot – tas ir bijis a-teistisks, jo reliģijas (arī ētikas) problemātiku nobīdījis bezjēgas apgalvojumu sfērā. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka analītiskās domāšanas potenciālās iespējas izrādījušās daudz plašākas par šādu sašaurinātu redzējumu. Aijeriskā loģiskā pozitīvisma izsīkums 80. gados un tā saucamais lingvistiskais pavērsiens (tas ir – pavērsiens valodas un domāšanas savstarpējo attiecību padziļinātas izpratnes virzienā) pavēris auglīgas iespējas reliģijfilozofiskai argumentācijai. Viens no pēdējiem šāda veida pētījumiem izceļas ne tikai ar savu retrospektīvi apkopujošo raksturu, bet arī ar zīmīgi izvēlēto nosaukumu: *Valoda, patiesība un reliģiskā ticība (Language Truth and Religious Belief)*, kas nepārprotami rosina alūzijas ar pieminēto Aijera darbu³. Grāmatas autori un redaktori Nansija Frankenberija un Hanss Penners, pārlūkojot analītiskās reliģijfilozofijas attīstību kopš aijeriskā izaicinājuma, risina dažādus epistēmiskus vispārfilozofiskus jautājumus, kuru vispārējo ievirzi var raksturot kā teistiska holisma meklējumus. Viņu izstrādātā terminoloģija un argumentācija ļauj modernā diskursā satuvināt objektivitātes un subjektivitātes sfēras, lietojot tādus jaunus un produktīvus nojēgumus kā patiesuma nosacījumi (*truth conditions*), iekšēji piemītošā racionalitāte (*inherent rationality*), diskursa saskanīgums (*coherence of discourse*), zināšanas, kas gūstamas līdzdarbošanās rezultātā (*knowledge by participation*) un citus.

Šie modernās analītiskās kognitācijas līdzekļi var kalpot ne tikai teoloģijas, filozofijas, ētikas un citu humanitāro zināšanu padziļinātai izpratnei, bet ir pelnījuši arī pielietojamību augstākās izglītības didaktikas jaunu risinājumu meklējumos, kā to centos parādīt, koncentrējoties uz subjektivitātes un objektivitātes nošķiruma dažādajiem aspektiem.

ATSAUCES

- ¹ No jaunākajiem darbiem, kuros latviešu valodā izklāstīta un analizēta analītiskā tradīcija, minami: Taurens J. (1999) Dažas piezīmes par L. Vitgenšteina “Dzeltenu grāmatu”. *Kentaurs XXI*, No. 20, 58.-73. lpp.; Šķilters J. (1999) Valodas un esamības robežas – ieskats problēmas 20. gs. kontekstā. *Kentaurs XXI*, No. 20, 104.-114. lpp.; Druviete I. (2005) Džons Serls un viņa runas aktu teorija. *Kentaurs XXI*, No. 20, 148.-164. lpp.; Vējš J. N. (2005) *Darbdienas filozofija*. Rīga: Zinātne, u.c.
- ² Vitgenšteins L. (1997) *Filozofiskie pētījumi*. R.: Minerva, 111. lpp.
- ³ Šie jautājumi detalizētāk aplūkoti: Vējš J. N. (2005) *Darbdienas filozofija*. R.: Zinātne, 282.-310. lpp.

Linguistic-Analytical Approach in Academic Training

Summary

The article deals with a specific question of didactics, bearing on the possibility of fostering the intellectual development of students. It is based on the experience of teaching subjects of theological and philosophical profile at the Latvian Christian Academy over a number of years. One has encountered a general tendency of inadequate understanding of the role of intellectual endeavour in the expression of Christian faith, which is part of a wider misapprehension of the theoretical distinction involved in the subject/object dichotomy.

Philosophical and theological reasoning has always been an integral part University education. Therefore, in principle, any philosophical system may serve as a medium for intellectual development (regardless even of the way we arrange the hierarchy of the theological and philosophical knowledge – either considering philosophy as a handmaid of theology, or promoting it to the rank of the “science of sciences”). The present article concentrates on one trend of modern philosophical reflection – that of the analytical, or more precisely linguistic-analytical philosophy, and discusses specific means of cogitation designed to foster critical thinking and analytical reasoning.

The linguistic philosophy was developed within the intellectual milieu of the British universities and was forwarded by G. Moore, L Wittgenstein, A. Ayer, I. Berlin (Riga-born philosopher and a historian of ideas), G. Ryle, J. Austin, etc. It has not been sufficiently domesticated within the Latvian philosophical culture.

The chief didactic conclusion to be drawn from the linguistic philosophy is concerned with the emphases on the specific role of language as the “third sphere” (G. Frege). This stance, besides helping to generate heightened interest in the language use as an instrument of meaning-formation, may provide a workable model for the delicate subjectivity/objectivity problematics, at times besetting Christian mentality, especially in post-totalitarian societies (like Latvia), where the idea of subjectivity is all too often associated with self-deprecatory “meekness”, while “objectivity” gets elevated to the status of the one and only correct view belonging to somebody else.

The article discusses some of the approaches provided by linguistic analyses in dealing with the problem. In author’s opinion involvement of students’ *viva vox* in the discussion groups serves as a medium for learning the necessary intellectual

skills in formulating one's personal conviction and of grasping the point of view of the interlocutor.

On top of that this approach has wider implications than just learning of certain skills. It may also serve to provide a proper balance of the faith/reason dichotomy in consonance with the Christian anthropological principle of the unity of the spirit, soul and body (1 Thessalonians 5:23). It chimes in with St. Paul's view about the character of human knowledge ("For now we see through a glass darkly; but then face to face: now I know in part; but then shall I know even as also I am known." 1 Corinthians 13:12). The Biblical teaching about the human being, incapacitated by the Fall, provides the epistemological basis for evaluating of our knowledge as only partially true (subjective), and allows for the hope of regaining of the state of blessedness and absolute objectivity.

Dr. habil. phil., asoc. prof. **Jānis Nameisis Vējš**

Latvijas Kristīgā akadēmija,

LU Filozofijas un socioloģijas institūts

Latvian Christian Academy,

University of Latvia Institute of Philosophy and Sociology

Adrese: 5. līnija 3, Jūrmala, Bulduri, LV-2010, Latvija

Tālr.: (+371) 7753360; fakss: (+371) 7751919

E-mail: janisvejs@inbox.lv